

**Zaštita
prirode**

Pregled

Nakon otvaranja Poglavlja 27, u okviru Klastera 4 u decembru 2021. godine, javnosti je postala dostupna Pregovaračka pozicija, a samim tim i Zajednička pozicija EU za Poglavlje 27. U delu Zajedničke pozicije koji se odnosi na zaštitu prirode EU konstatiše da je Srbija ostvarila delimičnu usklađenost sa zakonodavstvom EU o zaštiti prirode. EU traži od Srbije da dostavi dodatne informacije o vremenskom rasporedu za potpuno usklađivanje.

Dodatno, navodi se da: „Srbija treba da podnese Komisiji spisak predloženih područja Natura 2000, kojim su u dovoljnoj meri obuhvaćene staništa i vrste u skladu sa zahtevima Direktive o pticama i Direktive o staništima, i dokaže kapacitet za upravljanje mrežom Natura 2000. Srbija treba da podnese Nacionalni akcioni plan o sprečavanju nezakonitog ubijanja ptica (IKB) i počne da sprovodi sistem za izvršenje odgovarajućih pravnih propisa EU uključujući sprečavanje krivičnih dela nezakonitog ubijanja ptica”.

U 2021. godini ostvaren je izvestan napredak u strateškom i zakonodavnom okviru, usvajanjem Zakona o izmenama i dopunama Zakona o zaštiti prirode kao i donošenjem Programa zaštite prirode Republike Srbije za period od 2021. do 2023. godine.

Procedura donošenja Prostornog plana Republike Srbije od 2021. do 2035. godine i Izveštaj o strateškoj proceni uticaja prostornog plana Republike Srbije od 2021. do 2035. godine na životnu sredinu, prema stavu organizacija civilnog društva, nije sprovedena u skladu sa zakonom, zbog čega je zahtevano ponavljanje javnog uvida.

Kada je sprovođenje propisa u pitanju, kao i prethodnih godina, kod donosilaca odluka izostaje proaktivno delovanje, bilo da se radi o sporim postupcima zaštite područja ili o odsustvu odgovarajuće reakcije u nedostatku efikasnog sistema nadzora i kontrole.

U izveštajnom periodu je pokrenut postupak zaštite za deset zaštićenih područja. Među njima se nalaze i dva područja koja su predložena za nove nacionalne parkove. Radi se o području Kučaj – Beljanica, koje do sada nije bilo zaštićeno, i Staroj planini koja je do sada bili zaštićena kao park prirode. Iako se ulaganje u zaštitu prirode i unapređenje sistema upravljanja zaštićenim područjima može smatrati ulaganjem u otpornost društva, nedovoljna posvećenost države ne ostavlja prostor za napredak u zaštiti prirode.

Strateški i zakonodavni okvir

Dugo očekivana procedura oko izrade Nacrta Zakona o izmenama i dopunama Zakona o zaštiti prirode naglo se ubrzava krajem marta 2021. godine, kada do zainteresovanih strana tiho dolazi informacija da se Nacrt izmena i dopuna nalazi na javnoj raspravi. Ustanovljeni su brojni propusti u proceduri izrade, javnoj raspravi, kao i u sadržini samih izmena i dopuna na šta je ukazalo više od 40 organizacija civilnog društva i zahtevalo od Ministarstva da postupak izrade Nacrta proglaši nevažećim i ponovo organizuje ceo postupak⁸⁴. Ministarstvo zaštite životne sredine se nije oglašavalo povodom zahteva organizacija civilnog društva. Narodna skupština Republike Srbije je 14. jula 2021. godine usvojila Zakon o izmenama i dopunama Zakona o zaštiti prirode⁸⁵. Iako je Zakon o zaštiti prirode sa novim izmenama i dopunama legalan, proces u kojem su one donete nije išao u prilog njegovoj legitimnosti. Kao korak ka stvaranju uslova za kvalitetno unapređenje zakonodavnog okvira za zaštitu prirode, na ovu temu je 1. oktobra 2021. godine održan Društveni dijalog kome su prisustvovali predstavnici resornih ministarstava i civilnog sektora. Dijalog je završen utvrđivanjem teksta obavezujućih postupanja⁸⁶, o kom su se učesnici usaglasili. Postignuta je saglasnost da je potrebno stalno preispitivanje sistema zaštite prirode u Republici Srbiji. Ministarstvo zaštite životne sredine se obavezalo na nastavak primene Zakona o planskom sistemu, koji propisuje učešće svih zainteresovanih strana i ciljnih grupa u procesu praćenja efekata javnih politika, kao i izradu *ex post* analize efekata primene zakona i ostalih podzakonskih akata i propisa. S druge strane, organizacije civilnog društva obavezale su se na izradu analiza efekata primene Zakona u narednih godinu dana i njihovo dostavljanje Ministarstvu zaštite životne sredine. Takođe su se obavezale da će na poziv Ministarstva zaštite životne sredine uzeti učešće u svim procesi-

⁸⁴ Koalicija 27: Ponoviti proces izmena Zakona o zaštiti prirode (<https://www.koalicija27.org/vesti/koalicija-27-ponoviti-proces-izmena-zakona-o-zaštiti-prirode/>)

⁸⁵ Narodna skupština Republike Srbije (Narodna skupština Republike Srbije | U sazivu od 3. avgusta 2020. (<http://www.parlament.gov.rs/akti/doneti-zakoni/u-sazivu-od-3-avgusta-2020.4686.html>))

⁸⁶ Ministarstvo za ljudska i manjinska prava i društveni dijalog (<https://minljmpdd.gov.rs/lat/obavezujuca-postupanja.php>)

ma izrade javnih dokumenata⁸⁷. Nakon ovog događaja do kraja 2021. godine dijalog na ovu temu nije nastavljen. Zakon o zaštiti prirode treba da garantuje zaštitu i očuvanje prirode, biološke, geološke i predeone raznovrsnosti kao dela životne sredine. Imajući ovo u vidu, preduslov za unapređenje zakonodavnog okvira je proces koji je transparentan, u skladu sa zakonom i uz uključivanje svih zainteresovanih strana.

Veliki deo Izmena i dopuna Zakona o zaštiti prirode u 2021. godini odnosio se na odredbe vezane za ekološku mrežu i ocenu prihvatljivosti. I pored obimnih izmena i očigledne namere predлагаča da se ova oblast uredi i usaglasi sa evropskim zakonodavstvom, detalji postupka ocene prihvatljivosti i nadležnosti u okviru njega i dalje su ostali nejasni. Na samoj javnoj raspravi je i od strane predstavnika Ministarstva zaštite životne sredine bilo konstatovano da je predlog izmena i dopuna u delu ekološke mreže i ocene prihvatljivosti bio nedovoljno dobro razrađen i nejasan.

Definisanje novog i kompleksnog postupka ocene prihvatljivosti koji će uticati na sve projekte i aktivnosti koje mogu uticati na područja nacionalne ekološke mreže i evropske ekološke mreže Natura 2000 (koja će po prvim procenama obuhvatiti oko 25% teritorije) je svakako zahtevalo bolje strukturiranu diskusiju sa širim krugom zainteresovanih strana.

Dodata problem u sprovođenju ocene prihvatljivosti, kao osnovnog mehanizam zaštite područja ekološke mreže, odnosno područja evropske ekološke mreže Natura 2000, predstavlja i činjenica da Uredba o oceni prihvatljivosti nije doneta i nakon 13 godina od uvođenja ovog postupka u zakone Srbije. Bez Uredbe koja bi definisala procedure i nadležnosti u okviru ocene prihvatljivosti nije moguće sprovoditi ovaj postupak.

Neusklađenost domaćih propisa sa zakonodavstvom Evropske unije vidi se na primeru zaštite vrsta koje bi morale da budu zaštićene u skladu sa Direktivom o pticama. Važeći Pravilnik o proglašavanju lovostajem zaštićenih vrsta divljači nije usklađen s Direktivom o pticama, budući da omogućava lov određenih

⁸⁷ Održan Dijalog o izmenama i dopunama Zakona o zaštiti prirode – Energija, klima i životna sredina (<https://www.bos.rs/ekz/vesti/134/10108/odrzan-dijalog-o-izmenama-i-dopunama-zakona-o-zastiti-prirode.html>)

vrsta tokom cele godine radi sprečavanja šteta u lovištima, što se direktno kosi s paragrafom 2) člana 9. ove Direktive. Da postoji volja za unapređenje propisa u ovoj oblasti potvrđuju izmene Pravilnika o proglašavanju lovostajem zaštićenih vrsta divljači kojima su ustanovljene izmene u lovostaju tri ugrožene vrste divljih ptica u Srbiji, i to grlice (*Streptopelia turtur*), jarebice (*Perdix perdix*) i prepelice (*Coturnix coturnix*)⁸⁸. Potrebno je uložiti dodatne napore da se trajno zaštiti veći broj vrsta ptica koje se sada smatraju lovnom divljači, a čije populacije u Srbiji su ugrožene. Među njima su guska glogovnjača (*Anser fabalis*) čija je globalna populacija doživela pad od gotovo 80%, a na nacionalnoj Crvenoj listi nosi oznaku kritično ugrožene vrste (CR). Trajna zaštita potrebna je i za riđoglavu patku (*Aythya ferina*) i grogotovca (*Anas querquedula*) kojima globalno i regionalno opada brojnost, a u Srbiji imaju status ugroženih vrsta (EN)⁸⁹. Takođe, izostaje usklađivanje statusa vrsta u Pravilniku o proglašenju i zaštiti strogo zaštićenih i zaštićenih vrsta biljaka, životinja i gljiva s njihovim statusom u okviru Direktive o pticama i Direktive o staništima. U izveštajnom periodu nije došlo do usklađivanja ovih propisa.

Iako je Planom Vlade za 2020. godinu⁹⁰ bilo predviđeno donošenje Predloga Zakona o izmenama i dopunama za dva zakona koja imaju značajan uticaj na prirodu: Zakona o divljači i lovstvu i Zakona o zaštiti i održivom korišćenju ribljeg fonda, u ovom izveštajnom periodu nije bilo aktivnosti na izmenama ovih propisa.

Tokom 2021. godine nije pokrenuta procedura usklađivanja domaćih propisa sa Uredbom Evropske unije o regulisanju trgovine divljim vrstama⁹¹ kroz izradu predloga Zakona o prekograničnom prometu i trgovini divljim vrstama biljaka i životinja.

⁸⁸ Pravilnik o izmenama pravilnika o proglašavanju lovostajem zaštićenih vrsta divljači – Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede (<http://www.minpolj.gov.rs/download/pravilnik-o-izmenama-pravilnika-o-proglašavanju-lovostajem-zasticenih-vrsta-divljaci/>)

⁸⁹ Važan korak ka zaštiti ugroženih ptica selica – Društvo za zaštitu i proučavanje ptica Srbije (<https://pticesrbije.rs/vazan-korak-ka-zastiti-ugrozenih-ptica-selica/>)

⁹⁰ https://www.srbija.gov.rs/extfile/sr/370541/plan-rada-vlade-srbije-za-2020_cyr.pdf

⁹¹ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=celex%3A31997R0338>

Dobar primer dijaloga civilnog društva i Ministarstva zaštite životne sredine je definisanje obaveze uspostavljanja Saveta korisnika u svim zaštićenim područjima u Republici Srbiji kroz Zakon o zaštiti prirode.

Vlada Republike Srbije je 20. maja 2021. godine usvojila Program zaštite prirode Republike Srbije za period od 2021. do 2023. godine. Program je usvojen bez javne rasprave. Tehnički je Program značajno unapređen u odnosu na ranije javne politike u oblasti zaštite prirode jer sadrži jasno definisane mere i aktivnosti, nadležne institucije, rokove i finansijska sredstva. Na osnovu toga moćiće objektivnije i transparentnije da se prati sprovođenje ovog dokumenta. Rok za izradu prvog izveštaja o sprovođenju Programa je 120 dana nakon isteka prve kalendarske godine, tj. april 2022. godine. Donošenjem ovog Programa i dalje nije otklonjen nedostatak dugoročnog strateškog dokumenta za oblast zaštite prirode, koji će verovatno predstavljati integralna Strategija zaštite životne sredine čija izrada je najavljena.

Zaštita prirode i očuvanje biodiverziteta jedan je od pet stubova na koji se Vlada Republike Srbije obavezala potpisivanjem Sofijske Deklaracije o Zelenoj agendi za Zapadni Balkan⁹². Evropska unija je objavila Ekonomski i investicioni plan (EIP) i smernice za sprovođenje Zelene Agende za Zapadni Balkan. Prema ovom planu u narednih sedam godina biće izdvojeno 30 milijardi evra za region. Iznos bespovratnih sredstava iznosiće devet milijardi evra, dok će ostatak sredstava biti uloženo pomoću novog Garantnog fonda za Zapadni Balkan⁹³.

Procedura donošenja Prostornog plana Republike Srbije od 2021. do 2035. godine i Izveštaj o strateškoj proceni uticaja prostornog plana Republike Srbije od 2021. do 2035. godine na životnu sredinu, jednog od najvažnijih dokumenata planskog sistema Republike Srbije, prema stavu organizacija civilnog društva nije sprovedena u skladu sa zakonom, zbog čega je zahtevano ponavljanje javnog uvida. U obrazloženju zahteva, koji je 26. juna 2021. godine, upućen na adresu Ministarstvo građevinarstva, saobraćaja i infrastrukture stoji da je tokom procedure sprovođenja javnog uvida načinjeno više povreda pozitivnih propisa

⁹² Pregovaračka grupa za Poglavlje 27 (<https://www.pregovarackagrupa27.gov.rs/wp-content/uploads/2021/06/Deklaracija-iz-Sofije-o-Zelenoj-agendi-za-Zapadni-Balkan-SRP.pdf>)

⁹³ Usvojen Akcioni plan za Zelenu agendu za Zapadni Balkan | Energy Portal of Serbia (<https://www.energetskiportal.rs/usvojen-akcioni-plan-za-zelenu-agendu-za-zapadni-balkan/>)

Republike Srbije, a u samim dokumentima koji su predmet javnog uvida uočeni su suštinski propusti i nedostaci koji se odnose na neusklađenost sa ključnim međunarodnim sporazumima koje je Srbija dužna da primenjuje⁹⁴. Ministarstvo građevinarstva, saobraćaja i infrastrukture je u oktobru 2021. godine objavilo Izveštaj o obavljenom javnom uvidu, potpuno ignorišući Zahtev organizacija civilnog društva za ponavljanje javnog uvida⁹⁵. Zbog značaja Prostornog plana i njegovog uticaja na zaštitu prirode, neophodno je proces sprovesti u skladu sa zakonom i uz uključivanje svih zainteresovanih strana.

U prethodnom periodu je pokrenut postupak zaštite za 11 zaštićenih područja. Među njima se nalaze i dva područja koja su predložena za nove nacionalne parkove. Radi se o području Kučaj – Beljanica, koje do sada nije bilo zaštićeno, i Staroj planini koja je do sada bili zaštićena kao park prirode. Uspostavljanje ovih nacionalnih parkova nije bilo najavljeno niti formalno, kroz strateške i planske dokumente, niti kroz neformalne informacije nadležnih institucija. Usled toga je izostao društveni dijalog u vezi s načinom zaštite ova dva područja. Svakako se radi o značajnoj inicijativi, pošto su poslednji nacionalni parkovi u Srbiji uspostavljeni u 80-im godinama prošlog veka, ali da bi se ona sprovedla na odgovarajući i svrshishodan način potrebno je organizovati javne rasprave na lokalnom i nacionalnom nivou koje bi omogućile učešće širokog kruga zainteresovanih strana.

Pored navedenih nacionalnih parkova, pokrenut je postupak zaštite za još devet zaštićenih područja, među kojima su veća Predeo izuzetnih odlika Forland leve obale Dunava kod Beograda i Predeo izuzetnih odlika Donja Mostonga. Ukoliko se ova zaštićena područja proglose onako kako je predloženo, ukupna površina zaštićenih područja će se povećati za oko 57.000 hektara.

94 <http://www.reri.org.rs>

95 Izveštaj o obavljenom javnom uvidu PPRS 1 10.pdf (<https://www.mgsi.gov.rs/sites/default/files/Izvestaj%20o%20obavljenom%20javnom%20uvidu%20PPRS%201%2010.pdf>)

Sprovodenje propisa

U izveštajnom periodu su donešeni akti zaštite za pet zaštićenih područja. Od toga su četiri nova područja (Predeli izuzetnih odlika Maljen i Ade i Odseci kod Slankamena, Spomenici prirode Kalemeđdanski rt i Kovačevića pećina), a za Predeo izuzetni odlika Ovčarsko – Kablarska klisura je urađena revizija ranije zaštite. Ukupna površina zaštićenih područja je uvećana za oko 13.000 ha, tako da sad procenat teritorije pod zaštitom iznosi 7,81%. Novim Programom zaštite prirode postavljeni su i novi ciljevi za povećanje površine zaštićenih područja. Ciljana vrednost je za 2021. godinu je prema ovom Programu bila 8%, tako da ona nije dostignuta.

U septembru 2021. godine je proglašen prekogranični Rezervat biosfere Mura-Drava-Dunav kao prvi pentalateralni UNESCO MAB rezervat u svetu⁹⁶. Rezervat obuhvata teritorije pet zemalja: Austrije, Mađarske, Hrvatske, Slovenije i Srbije, a prostire se na površini od skoro milion hektara. U Srbiji rezervat obuhvata šire područje Gornjeg Podunavlja, odnose teritorije opština Apatin, Sombor, Bač, Bačka Palanka i Odžaci. Uspostavljanje ovakvog zaštićenog područja ima velikog značaja za unapređenje zaštite prirode u Srbiji kroz razvoj novih modela i prakse upravljanja zaštićenim područjima. Važećim Zakonom o zaštiti prirode nije definisana kategorija rezervata biosfere što će svakako otežavati upravljanje proglašenim rezervatom.

Aktivnosti na uspostavljanju evropske ekološke mreže Natura 2000 su nastavljene i u 2021. godini i to najviše kroz projekat „EU za Natura 2000 u Srbiji“. Ovaj projekat je započet u maju 2019. godine, a završen je u novembru 2021. godine. Najvažniji rezultati su identifikacija 277 područja od potencijalnog interesa za zajednicu (pSCI) i 85 specijalnih područja za zaštitu (SPA). Karte predloženih područja u digitalnom obliku su dostupne na internet stranici

⁹⁶ https://wwf.panda.org/wwf_news/?3677441/Worlds-first-5-country-biosphere-reserve-will-benefit-people-and-nature-in-the-Amazon-of-Europe

izvršioca (DAPHNE)⁹⁷, ali i dalje nisu dostupni na zvaničnom sajtu za Natura 2000 u Srbiji⁹⁸. Tokom projekta je uspostavljen i unapređen informacioni sistem za prikupljanje i analizu podataka o staništima i vrstama. Ovim projektom je prekinut dugogodišnji zastoj u razvoju Natura 2000 mreže u Srbiji, ali je sada od izuzetnog značaja da se kroz nacionalni budžet ili od strane međunarodnih donatora, obezbede finansijska sredstva za nastavak aktivnosti i proces identifikacije Natura 2000 područja u Srbiji privede kraju.

Neefikasno sprečavanje i uklanjanje nezakonito izgrađenih objekata je i dalje značajan problem u brojnim zaštićenim područjima. Nelegalni objekat u Nacionalnom parku Kopaonik, koji je privukao pažnju svih relevantnih institucija i javnosti, i dalje nije srušen⁹⁹. Povećan interes domaćih turista za posetu prirodnim područjima u Srbiji je izazvao i veliki porast izgradnje stambenih i turističkih objekata. Veoma intenzivna izgradnja, većinom van zakonskih okvira, je prisutna u Nacionalnom parku Tara¹⁰⁰, gde je zabeleženo više desetina nelegalnih objekata.

U skladu sa Zakonom o zaštiti prirode¹⁰¹, od 1. januara 2022. godine, počelo se sa primenom izmenjenog člana 9. Zakona, koji propisuje nadležnost i proceduru za donošenje akta o uslovima zaštite prirode. Organizacijama civilnog društva, pre svega udruženjima građana, koja rade u zaštićenim područjima na sprovođenju različitih i brojnih mera zaštite, često u saradnji sa upravljačima, ovako centralizovana procedura predstavlja problem, jer se na izdavanje rešenja čeka dugo, a takse su previsoke za udruženja koja sredstva obezbeđuju iz projekata.

U avgustu 2021. godine Državna revizorska agencija objavila je Izveštaj o reviziji pravilnosti poslovanja Javnog preduzeća Nacionalni park Fruška gora¹⁰². U ovom izveštaju je ukazano na brojne nepravilnosti u radu ovog preduzeća koje se uglavnom odnose na postupke javnih nabavki, ali i one koje se odnose

97 <https://daphne.sk/Natura2000Serbia/>

98 <http://www.natura2000.gov.rs/>

99 <https://www.euronews.rs/biznis/biznis-vesti/25832/nelegalni-ski-bife-na-pancicevom-vrhu-ipak-opstao-ministar-momirovic-tvrdi-da-je-sruseno-dve-trecine-objekta/vest>

100 <https://www.danas.rs/vesti/drustvo/nastavlja-se-nelegalna-gradnja-u-nacionalnom-parku-tara/>

101 „Službeni glasnik RS”, br. 36/2009 , 88/2010, 91/2010–ispravka, 14/2016, 95/2018 – drugi zakon i 71/2021

102 <http://www.dri.rs/php/document/download/3950/2>

na upravljanje i korišćenje prirodnih resursa. U 27 izveštaja koje su pregledali revizori je ustanovljeno odstupanje između planiranog i ugovorenog obima seče veće od 10%. To znači da je tokom dve godine (2019, 2020) na Fruškoj gori posećeno 4400 m³ drveta više od planiranih količina. U izveštaju je navedeno i da javno preduzeće nema ustanovljene procedure naplate naknada za korišćenje zaštićenog područje, a koje bi trebalo da budu jedna od ključnih stavki u održivom finansiraju zaštićenih područja.

U decembru 2021. godine Državna revizorska agencija je objavila i Izveštaj o reviziji svrsishodnosti poslovanja: Upravljanje nacionalnim parkovima u Srbiji¹⁰³ koji je obuhvatio sve nacionalne parkove u Srbiji. Izveštaj je ukazao na nedostatke u radu čuvarskih službi i nadležnih inspekcija kao i na nedostatak koordinacije i saradnje svih nadležnih subjekata. Pored toga je istaknuto da se planski dokumenti koji su relevantni za nacionalni park ne usvajaju redovno, da javna preduzeća koja upravljaju nacionalnim parkovima često nemaju kontrolu nad svim aktivnostima na teritoriji nacionalnih parkova i da obim seče drveta često prelazi planirani obim. U izveštaju je istaknut i problem širenja bespravne gradnje u nacionalnim parkovima do kog dolazi usled neaktivnosti nadležnih subjekata i slabe saradnje među njima.

Inspekcija za zaštitu životne sredine, odsek za prirodu, je u 2021. godini izvršila 665 inspekcijskih pregleda¹⁰⁴, što je za 143 pregleda (oko 18%) više nego u 2020. godini¹⁰⁵. Najveći deo (334) se odnosio na vanredne inspekcijske preglede. U Izveštaju o radu inspekcije za zaštitu životne sredine nije vidljivo na šta su se odnosili ovi inspekcijski pregledi (zaštićena područja, kontrola korišćenja vrsta i sl.). Inspekcija je u 2021. godini podnela 32 prekršajne prijave i jednu krivičnu prijavu, što je otprilike na istom nivou kao i prethodne godine 2020. godine.

103 <http://www.dri.rs/php/document/download/4358/2>

104 <https://www.ekologija.gov.rs/sites/default/files/inline-files/Inspekcija%20za%20zastitu%20zivotne%20sredine%20godisnj%20izvestaj%202021.pdf>

105 <https://www.ekologija.gov.rs/sites/default/files/inline-files/GODISNJI%20IZVESTAJ%20INSPEKCIJE%20ZA%20ZZS%20ZA%202020.pdf>

Finansiranje

Prema Izveštaju o izvršenju budžeta Ministarstva zaštite životne sredine za period 1. 1. 2021–31. 12. 2021. godine¹⁰⁶ za zaštitu prirode je opredeljeno 617.002.000 dinara, od čega je izvršeno 97,7% odnosno 602.771.640,13 dinara.

U odnosu na 2020. godinu kada su sredstva utrošena za zaštitu prirode iznosila 425.537.182,00 dinara primetno je povećanje utrošenih sredstava u 2021. u iznosu od 177.237.458,13 dinara.

Za upravljanje nacionalnim parkovima i zaštićenim područjima proglašenim aktom Vlade je u 2021. godini izdvojeno 269,8 miliona dinara¹⁰⁷. Za iste potrebe je u 2020. godini izdvojen iznos od 229 miliona dinara¹⁰⁸ što ukazuje da je finansijska podrška zaštićenim područjima u izveštajnom periodu povećana za 18%.

Ovo povećanje opredeljenih i utrošenih sredstava za zaštitu prirode predstavlja značajan napredak u odnosu na prethodne godine. Međutim, ako se uzmu u obzir brojni problemi čije rešavanje zahteva obimna ulaganja kao i činjenica da je na zaštitu prirode utrošeno samo 5,9% od ukupno utrošenog budžeta Ministarstva za zaštitu životne sredine u 2021, sredstva su i dalje nedovoljna da bi se ostvario sistemski napredak u ovoj oblasti. Raspoloživa budžetska sredstva za upravljanje zaštićenim područjima su i dalje nedovoljna za dostizanje održivog načina upravljanja. Najveći deo zaštićenih područja, pogotovo nacionalni parkovi, parkovi prirode i specijalni rezervati prirode, se i dalje primarno finansira iz korišćenja prirodnih resursa, odnosno drveta.

Zakonom o izmenama i dopunama Zakona o zaštiti prirode¹⁰⁹ (juli 2021. godine) izmenjen je član 9. koji reguliše proceduru pribavljanja akta o uslovima zaštite

106 <https://www.ekologija.gov.rs/informacije-od-javnog-znacaja/informator-o-radu>

107 Uredba o izmeni uredbe o rasporedu i korišćenju sredstava za subvencionisanje zaštićenih prirodnih dobara od nacionalnog interesa u 2021. godini („Službeni glasnik RS”, br. 117/2021)

108 Uredba o izmeni uredbe o rasporedu i korišćenju sredstava za subvencionisanje zaštićenih prirodnih dobara od nacionalnog interesa u 2022. godini („Službeni glasnik RS”, br. 98/2020)

109 https://www.paragraf.rs/izmene_i_dopune/150721-zakon-o-izmenama-i-dopunama-zakona-o-zastiti-prirode.html

prirode u postupku izrade planova, osnova, programa, projekata, radova i aktivnosti koje se definisane članom 8. ovog zakona.

Akt o uslovima zaštite prirode, za nacionalne parkove i zaštićena područja I i II kategorije koje proglašava Vlada, izdaje ministarstvo nadležno za poslove zaštite životne sredine, po prethodno pribavljenoj stručnoj osnovi nadležnog zavoda. U skladu sa Pravilnikom o visini i načinu obračuna i naplate takse za izdavanje akta o uslovima zaštite prirode¹¹⁰, podnositelj zahteva je u obavezi da plati taksu za izdavanje rešenja o uslovima zaštite prirode čiji je primalac Budžet Republike Srbije. U obrazloženje koje je Ministarstvo zaštite životne sredine objavilo na svoj sajtu, a vezano za primenu Člana 9. Zakona o zaštiti prirode od 1. januara 2022. godine, ne navodi se u koju će svrhu prikupljena sredstava biti korišćena. Obzirom na visinu taksi pretpostavlja se značajan prihod, te je na dalje potrebno pratiti da li će prikupljena sredstva biti korišćena za zaštitu prirode.

¹¹⁰ „Službeni glasnik RS“ br. 73/2011 i 106/2013

Preporuke

Strateški i zakonodavni okvir

1. Kroz transparentan i inkluzivan proces izraditi i usvojiti novi Zakon o zaštiti prirode u skladu sa zakonodavstvom Evropske unije, potvrđenim međunarodnim sporazumima, dobrom praksom u ovoj oblasti i potrebama zaštite prirode u Srbiji.
2. Urediti postupak ocene prihvatljivosti za ekološku mrežu kroz Zakon o zaštiti prirode i Uredbu o oceni prihvatljivosti.
3. Izraditi i usvojiti Strategiju o zaštiti životne sredine Republike Srbije koja će obuhvatiti oblast zaštite prirode u skladu sa Globalnim strateškim planom za biodiverzitet, Strategijom o biodiverzitetu EU i Zelenom agendom za Zapadni Balkan.
4. Izmeniti i dopuniti Pravilnik o proglašenju i zaštiti strogog zaštićenih i zaštićenih vrsta biljaka, životinja i gljiva i Pravilnik o proglašavanju lovostajem zaštićenih vrsta divljači tako da u potpunosti budu transponovane odredbe Direktive o staništima i Direktive o pticama koje se odnose na lov.
5. Izraditi i usvojiti protokol kojim bi se precizno utvrdio sled i način postupanja nadležnih organa prilikom otkrivanja slučajeva trovanja, ali i drugih slučajeva nezakonitih radnji nad divljim vrstama.
6. Formirati međuministarsku radnu grupu za zaštićena područja i ekološku mrežu koja će koordinisati rad na izradi planskih dokumenata, studija zaštite, planova upravljanja i aktima zaštite područja.

- 7.** U Ministarstvu zaštite životne sredine uspostaviti mehanizme za unapređenje učešća organizacija civilnog društva u procesima izrade i praćenja primene propisa, planova i drugih relevantnih dokumenata u oblasti zaštite prirode u skladu sa Uredbom o metodologiji upravljanja javnim politikama, analizi efekata javnih politika i propisa i sadržaju pojedinačnih dokumenata javnih politika i Smernicama za uključivanje organizacija civilnog društva u proces izrade propisa Vlade Republike Srbije.
- 8.** U Zakonu o zaštiti prirode definisati rezervat biosfere kao vrstu zaštićenog područja i propisati nadležnosti i osnovne mere za upravljanje takvim područjima.

Sprovodenje propisa

- 9.** Obezbediti transparentan i inkluzivan proces izmena i dopuna Pregovaračke pozicije kao i procene ispunjenosti merila u oblasti zaštite prirode kroz organizaciju redovnih konsultacija sa civilnim društvom i drugim zainteresovanim stranama.
- 10.** Unaprediti kapacitete Ministarstva zaštite životne sredine u oblasti zaštite prirode, prioritetno povećati broj zaposlenih u sektoru.
- 11.** Unaprediti kapacitete zavoda za zaštitu prirode (pokrajinskog i republičkog) kroz povećanje broja stručnog osoblja i tehničke opremljenosti.
- 12.** Nastaviti izgradnju kapaciteta policije, inspekcije, tužilaštva i sudstva za sprovođenje propisa koje se odnose na zaštitu vrsta i staništa, uz saradnju sa stručnim organizacijama civilnog društva.
- 13.** Poboljšati planiranje i sprovođenje inspekcijskog nadzora nad zaštićenim područjima, odnosno područjima ekološke mreže.

- 14.** Obezbediti za slobodan pristup on-line bazi izdatih rešenja o uslovima zaštite prirode Ministarstva za zaštitu životne sredine Republike Srbije i zavoda za zaštitu prirode za sve zainteresovane strane.
- 15.** Unaprediti saradnju sa zainteresovanim strana u primeni međunarodnih sporazuma u oblasti zaštite prirode kroz redovno informisanje i konsultovanje.
- 16.** Formirati Nacionalni savet za ekološku mrežu Natura 2000 i na taj način osigurati intersektorsku saradnju i kontinuiranu institucionalnu podršku.
- 17.** Uraditi procenu efikasnosti upravljanja zaštićenim područjima, uspostaviti mehanizme za praćenje efikasnosti upravljanja i obezbediti dostupnost izveštaja javnosti.
- 18.** Uspostaviti mehanizam za redovno uključivanje civilnog društva u planiranje i sprovođenje Zelene agende (5. stub – biodiverzitet: zaštita i obnova ekosistema).

Finansiranje

- 19.** Nastaviti redovno finansiranje aktivnosti za uspostavljanje ekološke mreže Republike Srbije i Natura 2000, uz potpuno i redovno izveštavanje o sprovedenim aktivnostima i utrošenim sredstvima.
- 20.** Obezbediti veća finansijska sredstva za upravljanje zaštićenim područjima, kao i za zaštitu vrsta i staništa na nacionalnom i lokalnom nivou.